

Discussiedocument: Wat voor gemeente willen wij zijn?

Status:

Voeding voor een boeiende inhoudelijke discussie ter bespreking op de Algemene Ledenvergadering Lokaal netwerk VVD Lopikerwaard 19 mei 2020. Een (eerste) breed, aftastend discussiestuk, niet bedoeld als voorgekookte en massieve opstelling.

Inleiding

Het besluit van de gemeente Lopik om op termijn haar zelfstandigheid prijs te geven, heeft veel teweeg gebracht. Daarmee staan ook de andere gemeentes binnen de Lopikerwaard nu voor de **fundamentele** vraag: wat voor gemeente willen we zijn? Wat willen we voor onze inwoners (kunnen) doen? Gaat zelfstandigheid boven goede dienstverlening? Daarnaast heeft Lopik te kennen fusie met de gemeente Woerden te willen onderzoeken, danwel opties waarin Woerden betrokken niet uitsluit. Dat plaatst de gemeenten in de Lopikerwaard ook voor een **strategische** vraag: welke positie kiezen wij bij een mogelijke bundeling van krachten? Welke andere gemeenten dan die in de Lopikerwaard (Woerden en/of Nieuwegein) betrekken we daarbij?¹ Deze notitie wil de vraag ‘Wat voor gemeente willen wij zijn?’ nader onderzoeken.

Fundamentele vraag

Steeds meer (kleine) gemeentes moeten erkennen dat ze anno 2021 niet meer in staat zijn om de dienstverlening te leveren die de burgers van deze overheid mogen verwachten. De *fundamentele vraag* waarvoor die gemeentes zich geplaatst zien luidt:
Wat voor gemeente willen wij voor onze burgers zijn

- Een reactieve gemeente
- Een actieve gemeente, zonder strategische ambities
- Een proactieve, innovatieve gemeente die toekomstbestendig is.

De reactieve gemeente

De analyse luidt dat een kleinere gemeente eigenlijk geen andere mogelijkheid heeft dan een *reactieve* positie in te nemen. Ze kan slechts reageren op wat anderen bedacht hebben. Ze is niet in staat ontwikkelingen tijdig te signaleren, laat staan daarop in te spelen en actief (politiek) beleid te maken. Aan werkelijk sturen komt ze helemaal niet toe. Jeugdhulpverlening is daar een goed voorbeeld van: van sturen kan in praktijk geen sprake zijn, maar de gemeente krijgt wel een steeds sterker oplopende rekening. Ze kan haar inwoners daar geen verantwoording over afleggen, want anderen hebben beslist. Daarmee kan een kleine(re) gemeente niet voldoen aan haar primaire functie.

De actieve gemeente, zonder strategische ambities

---

¹ Mogelijk kan ook de polder Rijnenburg tot de Lopikerwaard worden gerekend. Die maakt nu deel uit van Utrecht. Gelet op de politieke ontwikkelingen (tussen Rijksoverheid en Gemeente Utrecht), waarbij Rijnenburg een soort prestigezaak geworden lijkt, is het de vraag of Utrecht bereid zal zijn Rijnenburg af te staan. Bovendien haalt de Lopikerwaard met Rijnenburg ook de problematiek van de Nederrijnse Plas naar zich toe. Het is de vraag of dat politieke wijsheid is.

De taak van de gemeente is om politieke keuzes te maken in het belang van haar inwoners. Maar kunnen kleine(re) gemeentes de steeds gecompliceerder wordende vraagstukken wel goed analyseren? Natuurlijk kunnen ze hun prioriteiten zó bepalen, dat ze de noodzakelijke analyses kunnen maken, maar dan blijft er voor andere zaken dan bitter weinig geld over. Immers: veelal zullen voor het maken van goede analyses externe krachten of bureaus ingehuurd moeten worden. De eigen ambtelijke organisatie ontbeert daarvoor de deskundigheid -en is ook niet in staat om die wel in huis te halen. Het scenario van de *actieve* gemeente, die het allemaal zelf wil uitzoeken dus.

Maar naast het analyseren van de (komende) ontwikkelingen, wil een gemeente ook in staat zijn die met die analyse iets te doen. Waarom maak je anders een analyse? Je wilt met de opgedane knowhow sturen: risico's minimaliseren en gewenste ontwikkelingen stimuleren. Heel veel ontwikkelingen doen zich voor op een schaal die veel groter is dan de eigen gemeente. Strategische vraagstukken worden daarom al langere tijd op een andere schaal beslist.

Gemeentes werken daartoe steeds vaker -noodgedwongen- samen. Ze hebben geleerd dat als ze samenwerken, ze wèl een deuk in een pakje boter kunnen slaan. Maar in de praktijk is die samenwerking geworden tot een lappendeken van samenwerkende gemeentes, waarbij de democratische controle sterk in het gedrang is gekomen.

Een goed voorbeeld waren de decentralisaties. Gemeenten hadden geen idee wat er aan verantwoordelijkheden op hen af kwam. Een zo breed veld van zorg, met zoveel door de wol geverfde professionals, daar konden kleinere gemeentes strategisch weinig mee. En dat is slechts één van de vele voorbeelden.

Een proactieve, innovatieve gemeente

Om hun bewoners een toekomstbestendige gemeente te bieden, moeten gemeentes in staat zijn *proactief en innovatief* te handelen. Dat kan alleen als je in staat bent gespecialiseerd personeel aan te trekken en als je integraal beleid kunt voeren. Alle beleidsonderdelen moeten dan in samenhang gestuurd kunnen worden.

In een lappendeken van samenwerkingsverbanden gaat dat niet. Dan zitten de deskundigen niet in, maar buiten de gemeente. Dan is het niet mogelijk om het beleid van het ene samenwerkingsverband te integreren met dat van het andere. Ook in die situatie zal overigens in een aantal gevallen samenwerking met andere gemeenten nodig blijven, maar dat gebeurt dan vanuit een veel krachtiger positie en vanuit een eigen analysekader.

Fusie

Voor proactief en innovatief beleid is bestuurlijke opschaling nodig. Fusie dus. De vraag is dan: wat is dan een goede schaal om de ambities waar te kunnen maken? Om verschillende redenen luidt het antwoord: > 100.000 inwoners. Enkele overwegingen die daartoe leiden:

- De grootte van de omringende gemeentes (krachtenveld analyse)
- De schaal die nodig is om zaken zelfstandig te kunnen regelen in relatie tot derden (bestuurskracht analyse)

Strategische vraag

Nu Lopik te kennen heeft gegeven een fusie met Woerden niet uit te sluiten, rijst de *strategische vraag* wat dit betekent voor Montfoort, IJsselstein en Oudewater.

De VVD programma's in de Lopikerwaard pleitte er eerder voor de Lopikerwaard als één geheel te zien. Tegelijkertijd moet erkend worden dat -zoals hierboven beargumenteerd- de

schaal van de Lopikerwaard nog te klein is voor een bestuurlijke fusie. Daarom is het boeiend dat Lopik Woerden heeft genoemd. Daarbij is vanuit Lopik te kennen gegeven dat men 'niet onder het juk van IJsselstein' wil doorgaan.

Montfoort en Oudewater liggen tussen Lopik en Woerden in. Kunnen Lopik en Woerden fuseren buiten Oudewater en Montfoort om? Dat lijkt lastig. Wanneer Lopik, Oudewater, Montfoort en Woerden gevierden naar een fusie zouden streven, staat IJsselstein alleen. Wanneer IJsselstein ook zou besluiten tot de toekomstbestendige gemeente, rest in dat geval geen andere optie dan tot fusie met Nieuwegein te komen. Omgekeerd geldt voor Nieuwegein dat een fusie van de Lopikerwaard-gemeenten met Woerden betekent dat Nieuwegein alleen komt te staan en een kleine speler wordt in het intergemeentelijke overleg.

Voor alle genoemde gemeentes geldt daarom dat achteroverleunen geen optie is: niet meedenken betekent: veroordeeld worden tot dat wat overschiet.

Hier rijst wel een probleem: de bestaande relaties tussen alle genoemde gemeentes zijn verre van optimaal. Al minstens 15 jaar wordt, na vele onderzoeken en pogingen tot samenwerking, nog steeds moeizaam samengewerkt. Het is dan ook de vraag of de genoemde gemeentes op eigen kracht in staat zijn deze strategische exercitie tot een goed einde te brengen.

Tekst opgesteld n.a.v. het overleg dat werd gevoerd door leden uit de vier Lopikerwaardgemeenten. Hiertoe uitgenodigd door het bestuur Lokaal netwerk VVD Lopikerwaard.

Lopikerwaard, 30 april 2021

Conclusie ledenvergadering 19 mei 2021

De ledenvergadering balanceert tussen de behoefte aan autonomie en de vraag of de schaal van de Lopikerwaard groot genoeg is om te komen tot een proactieve, innovatieve gemeente. De ledenvergadering kijkt vooral naar de tal van opgaves die op de gemeente afkomen en vragen om schaalvergroting. Voor de Ledenvergadering is de identiteit van de kernen een belangrijk goed. Alles overwegend wil de Ledenvergadering van 19 mei toewerken naar gezamenlijke paragrafen in de vier programma's en de discussie aangaan met de samenleving, 'Wat voor gemeente(n) willen wij zijn?' In de aanloop naar het vaststellen van de verkiezingsprogramma's is het publieke debat daartoe voorzien op 2 oktober 2021.